

Egy rejtett életmű ismeretlen alkotásai

FARKAS ÉVA ÜVEGMŰVÉSZ
ALKOTÓI VILÁGA

Néhány évvel ezelőtt, az *Art Limes* című folyóirat regionális kiadványsorozatának dorogi alkotóművészeket bemutató, 2014/1-es számában megtört az egyik, az egykori bányásztelepüléshez erős szálakkal kötődő, jelentős életművet övező, korábbi csend. Ekkor a szakmai közege túl a szűkebb pátria művészetkedvelői körében is az ismeretlenségben lappangó munkásság kezdetei és fontosabb jellemzői rajzolódtak meg Farkas Éva üvegművész önéletrajzának közreadása által. A művész így foglalta össze a dorogi–tokodi környezetből induló életútjának, művészi pályájának főbb állomásait:

„Bajánsenyén születtem 1948-ban. Négyéves voltam, amikor a falunkban uralkodó politikai viszonyok miatt »átmeneti« időre Dorogra menekültünk a rokonainkhoz. Végül aztán itt maradtunk. Az általános iskolai osztályokat Dorogon, a középiskolai tanulmányokat Esztergomban végeztem. A rajzolás, a festés fiatal éveim rendkívül fontos elfoglaltsága volt. A dorogi kultúrházban működő rajzszakkör állandó, a foglalkozásokat rendszeresen és lelkesen látogató tagja voltam. Az érettségi után, 1967-től a Tokodi Üvegyár tervezőosztályán műszaki rajzolóként dolgoztam. Itt ismerkedtem meg az üveggel, a hutával. A gyár élete, működése nagy élmény volt számomra. A tokodi gyárban tudtam meg, hogy a budapesti Magyar Iparművészeti Főiskolán elindult az üvegtervező szak. 1968-ban sikeres felvételi vizsgát tettem a budapesti főiskolán, és megkezdtem üvegművészeti tanulmányaimat.”

DVORSZKY László – FARKAS Éva: Csillár, Akadémiai Klub,
Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
László DVORSZKY – Éva FARKAS: Chandelier, Academy Club,
Hungarian Academy of Sciences, Budapest
1998, savazott kristályüveg, antiküveg betét, réz, kézi öntvény, 150 x Ø 100 cm
Fotó: Dvorszky Anna

DVORSZKY László – FARKAS Éva: Világítótetek, Szivárvány Kultúrpalota, Kaposvár
László DVORSZKY – Éva FARKAS: Illuminators, Szivárvány Culture Centre, Kaposvár
2010, antik színesüveg, savazott kristályüveg, réz, kézi öntvény, Ø 300 cm
Fotó: Dvorszky Anna

FARKAS Éva: Díszüvegek (részletek) | Éva FARKAS: Decorative glass objects (details)
1990, szabadon formált hutakész kristályüveg, fém-oxiddal színezett, a teljes méret: 15 x Ø 15–18 cm
Fotó: Dvorszky Anna

Farkas Éva ezután megemlékezett arról, hogy a főiskolán a rendkívül sokoldalú, újító szellemű alkotó, Z. Gács György festő, szobrász és üvegművész volt a mestere, és hogy 1972 után, miután megkapta diplomáját, a salgótarjáni üvegyárban dolgozott tervezőként, ahol hajlítással, rogyasztással, üvegfestéssel foglalkozott, de önálló művészi elképzeléseinek valóra váltására nem volt lehetősége. Új perspektívák nyíltak meg előtte azonban 1975-től, amikortól a budapesti tervezőintézetekkel együttműködve, építészekkel és belsőépítészekkel együtt dolgozva új, modern épületek és régi építészeti emlékek belső tereinek üvegművészeti berendezéseit tervezhette meg

és kivitelezhette: az 1980-as évektől sorozatban készültek az általa megálmodott egyedi üveglakok, üvegfalak, tételválasztók, világítótestek. A 2006-ban közreadott magyar üvegművészet lexikona részletes műtárgylistával tanúsítja ebbéli nagy formátumú tervezői, és a férjével, Dvorszky László belsőépítésszel közösen végzett kivitelezői tevékenységét: így azt, hogy a Farkas Éva által tervezett és megformált, az adott belső tér stílusával – nemegyszer műemléki, historizáló, szecessziós vagy art decós jellegével –, funkciójával, atmoszférájával együtthangzó lámpák – csillárok, mennyezeti világítótestek, falikarok – és üvegfalak, dísztükrök kerültek számos közintézménybe,

szolgáltató létesítménybe, kereskedelmi és vendéglátóipari egységbe. Így Farkas Éva nevéhez és művészetéhez, üvegművészeti aspirációihoz fűződő alkotásként, illetve a Farkas–Dvorszky-páros együttes törekvéseinek tanújaként valósult meg többek között a budavári Hilton Szálló, az Andrásy úti Magyar Állami Operaház, a városligeti Gundel étterem, a Széchenyi téri Magyar Tudományos Akadémia-palota, a keszthelyi Festetics-kastély, a pécsi Főposta, a szegedi pályaudvar és a Reök-palota, a gödöllői királyi váró épületeinek enteriőrjeibe, valamint számos szálloda, bank és más középület belső tereibe illesztett világítótest, csillár, falikar, tükör és térelválasztó üvegfal. E bonyolult, számos más területen dolgozó szakemberrel és művésszel való együttműködést megkövetelő munka során olyan, az adott környezetbe illeszkedő, de egyszerre mind a belső tér atmoszféráját mintegy meghatározó, nagy méretű lámpakompozíciók születtek, amelyeknek a reprezentatív megjelenésén, mintegy a belső közeg látványának megkoronázásán túl a világítási funkciókat is tökéletesen kellett, kell szolgálniuk. A sokrétű, más és más funkcionális és esztétikai követelmények és környezeti adottságok mindig más technikai kivitelezés alkalmazását, más stilisztikai jellemzőkkel felruházott munkákat követeltek meg: az üvegmateriát fúvás, rogyasztás, festés, homokfúvás, savazás eljárásokkal realizálta a művész. Lissák György

FARKAS Éva: Kék díszüveg | Éva FARKAS: Blue ornamental vase 2018, szabadon formált hutakész kristályüveg, színezőrúddal színezett (a bárdudvarnoki hutában készült munka), magasság: 20 cm
Fotó: Dvorszky Anna

FARKAS Éva: Tárolóüvegek fedővel | Éva FARKAS: Glass containers with lid 1982, faformába fúvott, felületén festett üveg, fedőfogó: egyedi, szabadon formált (a Salgótarjáni Öblösüveggyárban készült munkák), 15–20 x Ø 10 cm
Fotó: Dvorszky Anna

FARKAS Éva: Díszüveg | Éva FARKAS: Ornamental glass vessel 1987, szabadon formált hutakész kristályüveg, színezőrúddal színezett (az Üvegipari Művek Kutató Intézetének hutájában készült munka), 30 x Ø 15–23 cm
Fotó: Dvorszky Anna

FARKAS Éva: Zöld díszüveg | Éva FARKAS: Green glass object
2018, szabadon formált hutakész kristályüveg, színezőróddal színezett (a bárdudvarnoki hutában készült munka), magasság: 23 cm
Fotó: Dvorszky Anna

A *formáról* című könyvében a funkcionális térrel és az atmoszférával együttlélegző kitűnő példaként emlékezik meg a budapesti Hunguest Utazási Iroda ügyfélszolgálati irodájának hangulatát meghatározó, a Farkas Éva és Dvorszky László alkotópáros munkájaként tervezett és kivitelezett, szitakötőszárnyakkal díszített lámpáról, amely a mozgalmasságával és „a belső tér formastruktúrájával a pszichológiai funkción keresztül utal az utazásra”. Egyszerűbben, kissé világosabban fogalmazva: a szitakötő-lámpa is a Farkas–Dvorszky-alkotópáros alapvetően alkotói szabadságra törő formateremtő szándékainak és törekvéseinek jegyében született meg.

Mіндеzen nagy, sok esetben jelentős energiákat felemésztő, hosszú alkotói időtartamokat megkövetelő, komplex feladatok teljesítése közben csak mintegy elvétve, a salgótarjáni és tokodi üvegyárba visszajárva, valamint később a bárdudvarnoki műhelyben és a karcagi üzemben valósíthatta meg Farkas Éva az autonóm, a megrendelésektől és a külső körülményektől független üvegtárgytervezői elképzeléseit. Vagyis nem folyamatos önálló tárgytervezői tevékenység áll a háttérben, hanem esetlegesen epizódszerű. Ez egyszersmind magyarázatot ad arra is, hogy e művész csak ritkán rendezett, rendezhetett kiállításokat: egy-egy szentendrei és salgótarjáni bemutatót követően 1992-ben a dorogi József Attila Művelődési Házban jelentkezett önálló kollekciónal, vagyis elmondható, hogy jó negyedszázad elmúltával már igencsak elérkezett egy újabb fellépés ideje. Így 2018-ban ismét pályakezdésének színterén, Dorogon rendezett üvegtárgyaiból válogatott, visszapillantó tárlatot. Amiként a magunk mögött hagyott évszázadban bemutatott műegyüttesekben, az újabb bemutaton is egyedi tervezésű és kivitelű használati és díszüvegek kerültek közönség elé: pohárkészletek, edények, vázák és kelyhek, tálak és tárolóedények, dobozok. A mintegy negyven év kényszerűen szaggatott munkásságát tükröztető együttes felölelte a főiskolai diplomamunkát, a házigyárilakás-program szellemét sugárzó edény- és pohárkészleteket, és a közelmúltban a bárdudvarnoki műhelyben készült műveket egyaránt. Miként a lámpakollekció, a technikai kivitel vizsgálva ez az együttes is roppant változatosnak minősíthető, s olyan alkotásokból szerveződik, amelyeknek minden darabja egyedi, kézművestechnikával alakított, és színalkalmazásában festői hatásokat élesztő, s formarendjében különleges. A Farkas Éva által alakított forma mindig egyszerűsége törő, letisztult, nagyvonalú, de nemegyszer, s különösen az újabb munkákra jellemző ez, eltér a szabályos formáktól: felbontja az egységes megjelenést, váratlanul megtöri a finoman meghajló üvegtest-palástot, kerüli a konvencionális üvegtestlezárulásokat. S mindez magától értetődő szakmai

biztonsággal, technikai tökélyvel kivitelezetten, finoman mérlegelt, érzékeny méret- és arányrendszerekben, a használhatóságot, a funkcionális lehetőségeket is hordozó, különös szépségű tárgyakban testesül meg.

FARKAS Éva: Sárga gömb díszüveg | Éva FARKAS: Yellow spherical vase 1980, hutakész, szabadon formált, anyagában színezett üveg (a Salgótarjáni Öblösüvegyárban készült munka), Ø 20 cm

Fotó: Dvorszky Anna

Az üveg szeretetéről vallanak Farkas Éva fentebb idézett életrajzának zárószorai. Miután nagy veszteségként minősíti a kétszáz éves tokodi üvegyár bezárását és több generációra visszatekintő szakembergárdájának szélnek eresztését, leszögezi: „Az 1990-es évektől saját vállalkozásban a mai napig aktív tervezői-kivitelezői tevékenységet végzek. A legkisebb feladatot is teljes értékű kihívásnak tekintem. Kiállításokon ritkán veszek részt, elsősorban megbízásokat teljesítek. Minden elkészült, átadott munkámnál megélem az alkotás varázslatos folyamatát, az adott feladat teljesítésének és a szakmai kihívásnak való megfelelés nagyszerű élményét. Az elmúlt negyven év az üveg vonzáskörében telt el, most is így élek, elégedetten, hiszen azt csinálhatom, amit szeretek: az ÜVEGET.” E varázslatos titokzatosságú matéria régi és erős dorogi–tokodi kötődésű mestere műveivel, rejtett életművének alig-alig ismert alkotásaival azt igazolta és igazolja, hogy nemcsak az alkalmazott, a megbízásra készült, az építészettel együtt megszólaló üvegmunkák szférájában, hanem az önálló üvegtárgytervezésben is a modern magyar üvegművészet legkiválóbb alkotói között kell számontartanunk, akinek újabb és újabb, friss szemléletű és szabad szellemiségű munkái megszületése elé a jövőben is nagy-nagy várákozással kell tekintenünk.

WEHNER Tibor
művészettörténész